

студій, конференцій, дискусійних клубів, зустрічей з письменниками, художниками, акторами та ін.

Таким чином, організація виховної роботи в структурних підрозділах університету потребує постійного вдосконалення, пошуку і приведення в дію нових форм впливу на студентів, відпрацювання нових методик. Разом із тим, потрібно активізувати традиційні види діяльності, збереження досягнень минулого. Виховання повинно носити творчий характер, орієнтуючись на проблеми, пов'язані зі специфікою кожного ВНЗ. Надзвичайно важливе завдання адміністрації ВНЗ і органів самоврядування полягає у створенні належних умов для розвитку та задоволення культурних потреб студентів, для їх самореалізації. Випускники університету мають бути не просто знаючими спеціалістами, а людьми творчими, духовно багатими із демократичним світобаченням.

Список використаних джерел

1. Есарева З. Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы. Ленинград : Изд-во Ленинградского университета, 1974. 112 с.
2. Кошельник В. В. Організація виховної роботи зі студентами у вищому навчальному закладі. Вінниця : Гуманізм та освіта, 2010. С. 267–271.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 485 с.
4. Левківський Б. Підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів. *Вища школа*. 2015. № 3. С. 55–58.

Ірина КИРЕЙЧУК

СУЧАСНІ ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Духовний розвиток особистості є одним із основних завдань, які поставило українське суспільство перед сучасною школою. Так, у «Національній доктрині розвитку освіти» зазначено, що освіта «...відтворює і нарощує ...духовний потенціал суспільства», мета державної політики щодо розвитку освіти полягає, зокрема, у створенні умов для «...виховання покоління людей, здатних...оберігати й примножувати цінності національної культури...». Крім того, одним з пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти є формування національних і загальнолюдських цінностей, що має забезпечувати збагачення духовності і культури народу [5].

«Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» наголошено на поверненні до головного принципу педагогіки – пріоритету цінностей духовно-морального виховання над матеріально-економічними. Тому виховання у цьому документі тлумачиться як передання наступним поколінням традиційної духовної ієрархії цінностей, завдяки яким засвоюються найкращі досягнення вітчизняної культури [6].

Низка державних документів останніх років затверджує орієнтацію освіти на духовно-моральний розвиток особистості. У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [7].

У Статті 15 Закону України «Про повну загальну середню освіту» відзначено, що «виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу у закладах освіти і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина» [7].

Багато уваги духовно-моральному розвитку особистості приділено також в Концепції Нової української школи, адже реформування різних сфер життя країни потребує особистості з високою духовністю, моральністю та визнанням етичних цінностей як регуляторів поведінки. Компетентнісний підхід, як ключовий чинник реформування вітчизняної освіти, передбачає не лише необхідність набуття потрібних для реалізації у професійному житті знань, умінь та навичок, а забезпечує формування цінностей як фундаменту освіти.

Широковживаним наразі є термін «моральне виховання», яке в зарубіжній науці розуміється як «моральний розвиток» (moral development) або «моральна освіта» (moral education). В українській педагогіці (О. Вишневський, В. Білоусова та ін.) існує декілька підходів щодо трактування сутності морального виховання:

- антропоцентричний підхід, який ґрунтується на системі вартостей віри в Людину; базовими цінностями духовно-морального виховання згідно до цього підходу є самореалізація, автономність, користь, щирість, індивідуальність. Представники цього підходу відстоюють думку щодо абсолютної цінності особистості. виправдовуючи природні риси характеру людини, вони надають священне забарвлення її бажанням, почуттям, прагненням. Провідним стає є принцип гуманізму, ідея якого виникла на основі язичницьких поглядів давніх народів, містицизму та окультизму і здобула велике значення в європейському менталітеті епохи Відродження, а згодом – у педагогічних і філософських системах персоналістичного, екзистенціального й теософського змісту. Позитивними аспектами антропоцентричного підходу виступає любов до особистості, увага і турбота про неї, ставлення до людини як до найвищої суспільної цінності; негативним аспектом, його крайнім вираженням є ствердження егоїзму, гедонізму, прагматизму, цинізму, індивідуалізму, вседозволеності;

- теоцентричний, що характеризується вірою в існування Вищого Абсолюта, який втілює ідеал Добра [1, с. 120.]; цей підхід спирається на релігійні виховні традиції, його основними цінностями є християнське милосердя, довіра, терпимість, мужність, скромність; Представники теоцентричного підходу розуміли людину як об'єкт вищої Божественної любові, особистість вимагала права на індивідуальність, і при цьому її виховання повинно спиратися на любов і поважне ставлення до інших. У цьому випадку моральне виховання особистості обумовлювало створення соціокультурного ідеалу, що має такі моральні якості, як милосердя, терпимість, цнотливість, лагідність, смиренність тощо [3].

Позитивним аспектом у моральному вихованні прихильників теоцентричного підходу виступає утвердження природної схильності особистості до добра, готовність відстоювати добро в собі і в навколишньому житті, зорієнтованість на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які мають загальнолюдський характер;

- сутність соціоцентричного підходу полягає в тому, що він спирається на «замовлення вождів», на потреби ідеології, та визначається суспільними умовами, нормами і принципами, що формуються або є прийнятими в даному суспільстві, тож найвищою цінністю виступає людство в цілому. Вчені, які вивчали й залучали до духовно-морального виховання соціоцентричний підхід, вимагали від особистості служіння колективу, повного підпорядкування вимогам моральних норм навколишнього суспільства, де вища цінність – соціум. Позитивним аспектом даної тенденції є колективізм, який об'єднує групи людей для досягнення високої мети морального виховання – ідеальних вихованців як носіїв певних цінностей, а негативним –

корпоративізм, за якого сенс життя зв'язується зі спільністю поглядів та приватних інтересів обмеженої групи людей, а моральне виховання підміняється ідеологією.

За нинішніх умов розвитку суспільства духовно-моральне виховання майбутніх учителів повинно включати позитивні аспекти кожного підходу: при загальній десакралізації людського життя, коли втрачено сутнісний зміст поняття «цінність людини», а свобода особистості розглядається як всюдозволеність, ми маємо повернутися до християнської етики, щоб відновити у своїх правах повагу, любов, цінність іншої людини; залучення соціоцентричного підходу дозволить активізувати співробітництво, а не авторитарне придушення і відчуження людини; опора на принципи антропоцентричного підходу має сприяти поважному ставленню до внутрішнього світу вихованців.

Грунтуючись на розумінні духовно-морального виховання як цілеспрямованого та чітко організованого виховного процесу, який сприяє духовно-моральному становленню особистості та веде до опанування і прийняття дітьми ієрархії загальнолюдських духовних цінностей [2], сучасними науковцями виокремлено певні напрями цього процесу. Серед ефективних шляхів духовно-морального виховання:

1. Опора на національні здобутки. Перспективи формування духовно-моральних цінностей молоді в опорі на національні надбання, традиції свого народу бачив М. Стельмахович (1997), який підкреслював, що система освіти повинна виховувати високomorальну особистість на засадах національних надбань: «Мудрість нашого народу йде від діда-прадіда, вітця-матері, родини, рідної оселі й материнської мови, землі-годувальниці, від ясного неба і світлого сонця, матінки-природи, від доброго серця й щирої душі, глибоких людських почуттів і переживань, кришталеві чесності й людяності, світлої духовності, сердечної любові до дітей, духу Матері-України».

Наразі розроблено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), у якій йдеться про відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України, ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху. У концепції наголошено на необхідності формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, серед яких повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [4].

2. Організація системної діяльності педагогів-викладачів, спрямованої на залучення майбутніх учителів до духовної скарбниці, на розвиток ціннісних орієнтацій, духовно-моральних якостей студентів та їх творчого потенціалу. Дослідники (О. Дубасенюк, М. Левшин, В. Луговий, Е. Помиткин та ін.) наголошують, що тільки заміна стихійної самоосвіти організованою та контрольованою системою навчальних занять здатна підвищити та зробити звичними духовно-моральні потреби. Основне завдання педагогічного колективу ЗВО – навчити молоду людину співчувати, співпереживати, прагнути творити добро, сформувати інтелігентну та високодуховну особистість. Тому важливо переорієнтувати завдання професійної освіти на розвиток духовності студентів.

Отже, духовно-моральне виховання студентів закладу вищої педагогічної освіти слід спрямовувати на інтеграцію знань про цінності духовної культури, збагачення морально-духовних потреб, розширення досвіду духовного пізнання на основі активізації духовно-практичної діяльності та прагнення до морально-духовного самовдосконалення. Зміст процесу духовно-морального виховання майбутніх учителів має включати освітньо-виховні ресурси духовно-моральних надбань та краших досягнень духовної

культури; соціокультурний потенціал освітнього середовища ЗВО, духовний саморозвиток і самовдосконалення особистості студента.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: Педагогічні концепції. Київ: Школяр, 1997. С. 78–122.
2. Демков М. И. Русская педагогика в главнейших ее представлениях. Москва, 1898. 268 с.
3. Жизнь во Христе: Нравственный катехизис. Львов : Издательство Украинского Католического Университета, 2004. 174 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 15.11.2021).
5. Національна доктрина розвитку освіти (затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року. № 347/2002). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 15.11.2021).
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (затверджена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 15.11.2021).
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (№ 463-IX від 16.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-2050> (дата звернення: 15.11.2021).

Олександр КНЯЗЮК

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Соціальні мережі стали частиною життя сучасних людей. Ця ситуація утворилася завдяки тому, що 1) інтернет-мережі є новинкою сучасного світу, а, як відомо, нове завжди притягує увагу, і 2) завдяки цьому науково-технічному феномену людина здобула ряд можливостей у соціальній взаємодії і часі, які трансформувалися з традиційного світу у віртуальний.

Використовуючи Інтернет як технічне досягнення, людина перемістила свої реальні соціальні зв'язки у віртуальний світ. Інтернет не лише їх сприйняв, а й створив умови для розширення, долаючи час і простір. Зважаючи на ці особливості, яких не вистачає в традиційному світі, людина знаходить їх в інтернет-мережі. Реєструючись у соціальних мережах, людина починає матеріалізувати взаємовідносини та формувати так зване віртуальне «Я», яке не завжди може відповідати традиційному «Я».

Ця невідповідність зумовлюється особливістю інтернет-ресурсу та діяльності соціальних мереж. Говорячи про матеріалізацію суспільних відносин, не можна не погодитися з думкою О. Пінчук, яка відмічає, що ця форма матеріалізації суспільних відносин не є новою. Адже соціальна мережа супроводжується людиною протягом усього життєвого циклу, виступає елементом загального соціального середовища. Через неї людина включається в суспільство, набуває соціального досвіду, освоює соціальні норми, правила, формує свої цінності й установки. У соціальній мережі відбувається обмін ресурсами як матеріальними, так і нематеріальними [2, с. 14]. Завдяки Інтернету вони здобули нове дихання. Він створив умови перенесення соціальних мереж в